

Pagrindiniai klausimai

Kokios yra profesinio mokymo aprėpties problemos Lietuvoje?

Kokiais būdais siekiama bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų sinergijos?

Kokiomis sąlygomis mokiniai gali mokytis pagal profesinio mokymo programų modulius?

Kaip bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai renkasi profesinio mokymo įstaigų siūlomus modulius?

Kaip mokyklų administracijos atstovai vertina naujovę dėl profesinio mokymo programų modulių pasirinkimo?

Terminas „sinergija“ yra suprantamas kaip poveikio padidėjimas, sąveikaujant keliems veikėjams ar jėgoms, ir dėl šios sąveikos atsirandantis jungtinis poveikis yra didesnis už atskirų veikėjų ar jėgų poveikių sumą.

Šiuo metu Lietuvoje yra didelė aukšto lygio profesijos įgūdžių paklausa, tačiau švietimo sistemos gebėjimai juos suteikti visuose švietimo lygmenyse vertinami nevienareikšmiškai. Vienas iš esminių profesinio mokymo sistemos trūkumų – mokinių įgyjamos žinios ir įgūdžiai neatitinka darbo rinkos poreikių.

Kadangi per pastaruosius metus profesinio mokymo srityje nepavyko pasiekti norimų rezultatų, ketinama sutelkti dėmesį į bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų sinergiją. Ieškoma būdų, kaip paskatinti jaunimą rinktis profesijas, kurios yra ir bus reikalingos ateityje ir kurios reikalauja aukštesnio lygio įgūdžių.

Atlikus analizę pagal išsiskeltus klausimus, prieita prie šių išvadų.

- Profesinio mokymo aprėptis Lietuvoje vis dar atsilieka nuo valstybės lūkesčių ir Europos Sąjungos vidurkio. Tik apie 26 proc. mokinių siekia įgyti išsilavinimą profesinio mokymo įstaigose, ir tai rodo nedidelį šių populiarumą.
- Per pastaruosius metus padaugėjo bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų sinergijos atvejų, kai abiejų tipų mokyklų veiklos sritys susilieja.
- Viena profesinio mokymo patrauklumo didinimo priemonių – nuo 2020–2021 m. m. pradžios bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams sudarytos galimybės mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programų modulius arba pirminio profesinio mokymo programas. Per LAMA BPO sistemą 2020 m. modulius pasirinko 510, o 2021 m. – 981 mokinys. Tokia naujovė net ir pandemijos sąlygomis duoda teigiamų rezultatų.
- Modulių pasirinkusių bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičius labai skiriasi: vienu mokyklų yra kelios dešimtys mokinių, kitų – tik keletas arba nėra nė vieno. Daugiausia tai lemia bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio rengimo įstaigų administracijos iniciatyva, tarpusavio bendradarbiavimas.
- Bendradarbiaudamos bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo mokyklos stiprina profesinį orientavimą ir populiarina profesinį mokymą.

Kokios yra profesinio mokymo aprėpties problemos Lietuvoje?

Valstybinėje švietimo 2013–2022 metų strategijoje pažymėta, kad Lietuvos bendrojo ugdymo, profesinio mokymo, aukštosios, neformaliojo švietimo mokyklos nepakankamai išnaudoja turimą potencialą, siekdamos geresnės kokybės ir sąveikos su žmogaus ir visuomenės poreikiais. Reaguojant į esamą nedarbą ir emigraciją, daroma išvada, kad švietimo sistema turi operatyviau reaguoti į pokyčius darbo rinkoje, siekti pusiausvyros tarp universitetinio, koleginio ir profesinio išsilavinimo. Vienas iš rodiklių – padidinti vidurinį išsilavinimą profesinėse mokyklose įgyjančių asmenų dalį nuo 28,4 proc. (2013 m.) iki 33 proc. (2017 m.) ir 2022 m. pasiekti 35 proc.

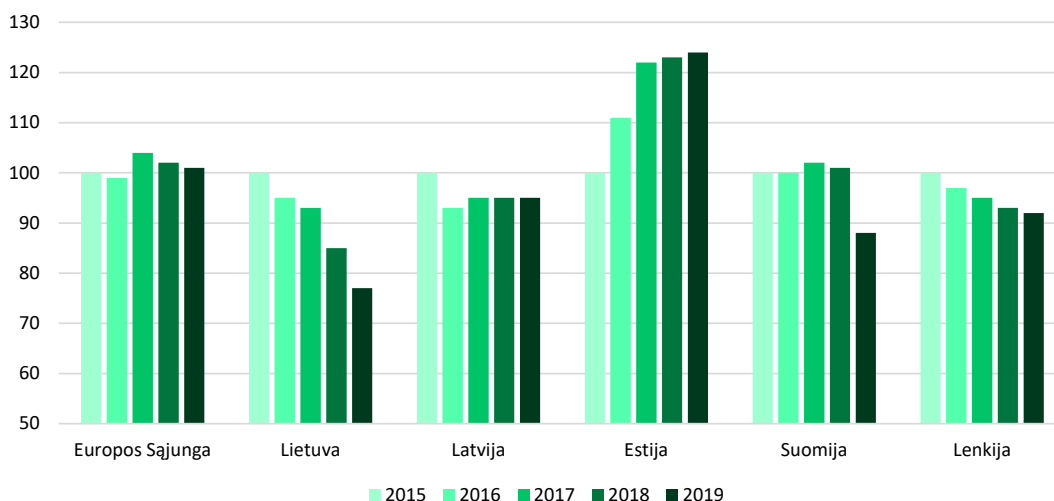
Numatyto rodiklio per šį laikotarpį nepavyko pasiekti. XVIII Vyriausybės programoje konstatuojama, kad 2019 m. tik 26 proc. mokinių siekė įgyti vidurinį

išsilavinimą profesinio ugdymo įstaigose, o 35 proc. riba ir toliau išlieka kaip sėkmės rodiklis 2024 metams. Vis dar siekiu išliekantis rodiklis savo reikšme būtų mažesnis nei ES vidurkis (ES vidurkis – 48,4 proc. 2019 m.).

Duomenys rodo (1 pav.), kad 2015–2019 m. laikotarpiu profesinio mokymo mokinių skaičius Lietuvoje sumažėjo daugiausia (vienas iš veiksnių – gyventojų skaičiaus kaita), tačiau ES jis išlieka beveik stabilus, o Estijoje kiekvienais metais tokių mokinių daugėja. 2019 m. duomenimis (2 pav.), Lietuva maždaug trečdaliu atsilieka nuo Latvijos ir Estijos, beveik du kartus nuo ES vidurkio, daugiau kaip du kartus nuo Lenkijos ir net 2,6 karto – nuo Suomijos.

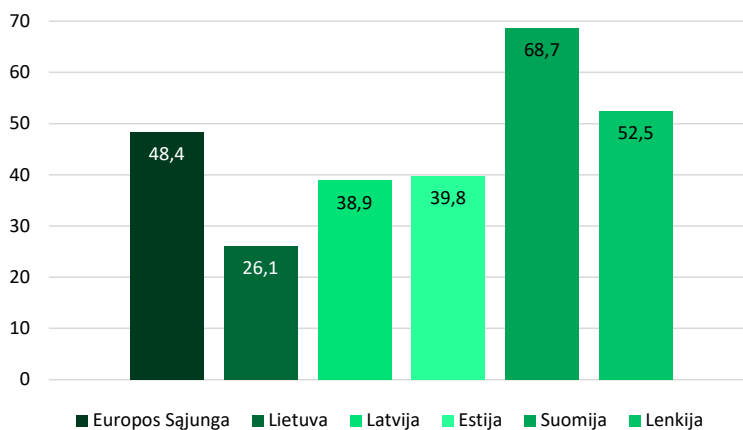
Vertinant pagal Lietuvos apskritis, pasirinkusiųjų siekti vidurinio išsilavinimo profesinio mokymo sistemoje dalys skiriasi apie 1,8 karto. Daugiausia jų moko si Klaipėdos ir Telšių apskrityse. Padėtis didžiuosiuose Lietuvos miestuose taip pat labai skiriasi (3 pav.).

1 pav. Profesinio mokymo mokinių skaičiaus kaita Lietuvoje ir kaimyninėse ES šalyse 2015–2019 m. (proc., 2015 m. = 100 proc.)

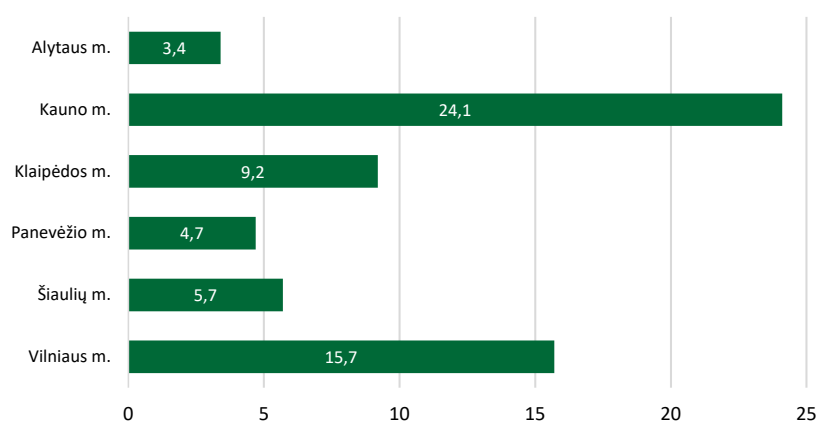
Duomenų šaltinis: Eurostatas

2 pav. Profesinio mokymo mokinių dalis nuo visų vidurinio ugdymo mokinių Lietuvoje ir kaimyninėse ES šalyse 2019 m. (proc.)

Duomenų šaltinis: Eurostatas

3 pav. Profesinio mokymo mokinių dalys didžiuosiuose šalies miestuose 2020–2021 m. m. (proc. nuo visų šalies profesinio mokymo mokinių)

Šaltinis: ŠV/S

Švietimo plėtros programoje (2021–2030) nurodyta, kad profesinio mokymo prestižą Lietuvoje riboja įvairūs veiksniai. Profesinį mokymą kiek dažniau renkasi žemus mokymosi pasiekimus įgiję, paprastai sudėtingesnėje socioekonominėje aplinkoje gyvenantys jaunuoliai. Nepasitikima vidurinio ugdymo programos įgyvendinimo profesinėse mokyklose kokybe, o dėl didelio programų krūvio, kartu su bendrojo ugdymu mokantis ir profesijos, mokiniams nesudaromos galimybės rinktis bendrojo ugdymo dalykus išplėstiniu kursu ir pasirengti laikyti valstybinius brandos egzaminus. Remiantis EBPO atlikta analize, viena iš priežasčių, kodėl profesinis mokymas nėra patrauklus jauniems žmonėms, yra ta, kad jis suteikia mažai galimybių siekti aukštesnio kompetencijų lygmens. 2019 m. STRATA tyrimo duomenimis, tik keturi iš dešimties 10 klasių mokinių buvo teigiamos nuomonės apie profesinį mokymą, trys iš dešimties jį vertino neutraliai, o penktadalis – neigiamai.

Ugdymo karjerai konsultantai, bendrojo ugdymo mokyklų atstovai konstatuoja, kad susiduria su neigiamą mokinių tėvų nuostata dėl profesinio mokymo. Vyrauja prieš kelis dešimtmečius susiformavusi nuomonė, kad profesinis mokymas skirtas tik mokiniams, kurie nepajėgia mokytis gimnazijoje, kurių mokymosi pasiekimai yra patenkinamo lygio. Toks požiūris nėra būdingas vien Lietuvai. Atlikus tyrimą Estijoje, buvo nustatyta, kad per pastaruosius dešimtmečius profesinio mokymo įstaigų mokymo bazė, mokymo metodai ir kt. gerokai pasikeitė, be to, besimokantieji sulaukia mažiau paramos iš artimųjų, kadangi kai kurie šeimos nariai išvyko į užsienį, padaugėjo nemotyvuotų mokinių, kuriems stinga mokymosi įgūdžių, įgijusių silpnus skaitymo ir komunikacijos gebėjimus.

Lietuvoje rinktis profesinį mokymą mokiniams trukdo bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų tarpusavio konkurencija, nes visos mokyklos siekia pritraukti daugiau mokinių dėl didesnio finansavimo. Mokymosi profesinio mokymo

įstaigose neskatinama tęsti ir susiklosčiusi praktika, kai minimalus konkursinis balas įstoti į aukštąsias mokyklas yra žemas. Siekiamybe Lietuvai išlieka Vokietija, kurioje „profesinis švietimas ir mokymas yra giliai įsišaknijęs ir plačiai gerbiamas visuomenėje“ (OECD, 2021).

Pastarąjį dešimtmetį Lietuvoje vyksta bendrojo ugdymo sistemos struktūriniai pokyčiai, dėl kurių mažėja mokinių, besimokančių pagrindinėse (dešimtmetėse) mokyklose, skaičius, o auga besimokančiųjų progimnazijose (aštuonmetėse) ir po jų – gimnazijose skaičius. Šie pokyčiai daro įtaką nuoseklaus mokymosi profesinio mokymo įstaigose pasirinkimui. Progimnazijas baigę ir mokslą gimnazijose tęsiantys mokiniai, siekdami įgyti kvalifikaciją ir vidurinį išsilavinimą, profesinį mokymą gali rinktis tik tuo atveju, jei po dvejų mokslo gimnazijoje metų apsispręstų nutraukti mokymąsi ir pereiti mokytis į profesinio mokymo įstaigą. Tai didina tikimybę, kad profesinio mokymo kelią rinksis mokiniai, kuriems dėl silpnesnės motyvacijos kyla grėsmė iškristi iš bendrojo ugdymo sistemos.

Švietimo plėtros programoje (2021–2030) konstatuojama, kad profesinio mokymo absolventai Lietuvoje pasižymi žemesniais skaitymo, matematinio raštingumo ir problemų sprendimo gebėjimais, palyginti su dauguma EBPO šalių. Profesinis orientavimas nepakankamai prisideda prie nacionalinių tikslų įgyvendinimo. Jo stiprinimo poreikį rodo Lietuvai būdinga įgūdžių neatitiktis darbo rinkoje. 2019 m. Lietuvoje aukštąjį išsilavinimą turėjo 57,6 proc. (vidutiniškai ES – 40,7 proc.) visų 30–34 metų gyventojų, tačiau pastebima ryški neatitiktis tarp absolventų turimos kvalifikacijos ir dirbamo darbo. Tik 42 proc. dirbusių universitetų I pakopos, 65 proc. – II pakopos ir 30 proc. kolegijų absolventų dirbo aukštojo mokslo kvalifikacijos reikalaujančius darbus, o profesinio mokymo įstaigų absolventų įsidarbinimas yra tik nežymiai geresnis, palyginti su asmenimis, kurie įgijo tik vidurinį išsilavinimą.

Iš pirmiau pateiktų duomenų darytina išvada, kad profesinio mokymo sistema yra nepakankamai lanksti ir atvira. Neatsitiktinai XVIII Vyriausybės programoje numatyta daugiau dėmesio skirti profesinio mokymo prieinamumui ir patrauklumui didinti. Tuo tikslu

numatyta atnaujinti mokymo programas, stiprinti ankstyvąjį profesinį orientavimą mokyklose, diegti pameistrystės kultūrą, skatinti daugiau mokinių įgyti vidurinį išsilavinimą profesinėse mokyklose ir kitos priemonės.

Kokiais būdais siekiama bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų sinergijos?

Remiantis tarptautine patirtimi, galima teigti, kad bendrojo ugdymo mokinių praktinė veikla profesinio mokymo įstaigose yra veiksminga, orientuojanti mokinius rinktis norimą profesiją.

Atsižvelgiant į mažėjantį mokinių, kurie rinkosi mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programas, skaičių, į nepakankamą profesinio rengimo programų pasiūlą mokiniams, baigusiems pagrindinio

ugdymo programos pirmąją dalį, 2020 m. Lietuvoje buvo priimtas sprendimas dešimtyje profesinio mokymo įstaigų vykdyti bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo programų suartinimo ir IV kvalifikacijos lygį teikiančių profesinio mokymo programų pritaikymo eksperimentą. Jo esmė – sudaryti galimybes 8 klasei baigusiems mokiniams mokytis pagal profesinio mokymo programą ir kartu nuosekliai įgyti pagrindinį išsilavinimą, vidurinį išsilavinimą ir IV lygio kvalifikaciją. Taigi šiuo eksperimentu siekiama užtikrinti kokybišką pagrindinio ir vidurinio ugdymo bendrųjų programų turinio ir profesinio mokymo integraciją.

Vokietijoje Federalinė švietimo ir mokslo tyrimų ministerija patvirtino „Profesinio orientavimo skatinimo tarp įmonių ir panašių profesinio mokymo centrų“ programą, kuri vykdoma nuo 2010 m. Iki 2019 m. gegužės buvo skirta apie 600 mln. eurų dotacijų, dalyvavo daugiau nei 3 000 mokyklų ir per 1,5 mln. mokinių. Programa skirta septintų ir aštuntų klasių mokiniams. Septintos klasės mokiniams sudaromos sąlygos įsivertinti savo polinkius ir kompetencijas, o aštuntoje klasėje mokiniai turi galimybę dvi savaites dirbuotis įmonių profesinio mokymo centruose ar panašiose įstaigose. Centruose mokiniai susipažįsta ne mažiau kaip su trimis profesijomis ir išbando save darbo vietoje. Nuo 2016 m. įgyvendinama programa „Imigrantų profesinis orientavimas“, kurios dalyviai imigrantai plačiau sužino apie pameistrystę, socialinę paramą, pagalbą įsidarbinant ir kt.

Šaltinis: *Das Berufsorientierungsprogramm des BMBF (BOP)*

Australijoje vidurinių mokyklų 9–12 klasių mokiniai gali įgyti tam tikro lygio profesinį išsilavinimą dar mokymdamiesi mokykloje, pasirinkdami siūlomus nacionaliniu mastu akredituotus kursus. Tai padeda mokiniams apsispręsti dėl tolimesnės profesinės veiklos ir karjeros baigus vidurinę mokyklą. Antai Vakarų Australijos valstijos valstybinėse mokyklose 11–12 klasių mokiniai gali rinktis vieną arba keletą profesinio rengimo kursų, padedančių mokiniams užmegzti glaudesnę ryšį su pramonės įmonėmis ir vietos bendruomenės darbais. Per 2012–2016 m. laikotarpį vieną ar daugiau kursų pasirinkusių mokinių skaičius išaugo daugiau kaip du kartus (nuo 27 proc. iki 73 proc.). 2021–2022 m. m. siūloma įgyti kvalifikaciją šiose srityse: informacinių technologijų, bendruomenės paslaugų, sveikatos, mados, grožio, inžinerijos, renginių, turizmo ir švietimo. Per vienus arba dvejus metus mokiniai įgyja tam tikrą kvalifikaciją ir vertingų darbo įgūdžių. Jei tai yra dvejų metų trukmės kursai pasirinktai kvalifikacijai įgyti, mokiniai turi įsipareigoti mokymosi pabaigoje pademonstruoti, kad atitinka kvalifikacijos reikalavimus (pvz., santechnikos darbų, statybos ir konstrukcijų srityse). Beje, Pietų Australijos valstijos mokymo ir gebėjimų komisija (angl. *The South Australian Training and Skills Commission*) nustatė, kad iš 50 profesijų, kurios turės didžiausią paklausą per artimiausius aštuonerius metus, net 84 proc. darbo vietų nereikės bakalauro išsilavinimo.

Šaltinis: *Vocational Education and Training for Year 11 and 12 Students in Public Schools (West Australia)*

Kitas sinergijos Lietuvoje pavyzdys – kai bendrojo ugdymo mokyklos tampa profesinio mokymo teikėjomis. Tokį atvejį aptarsime išsamiau, pateikdami Aukštadvario gimnazijos pavyzdį. Aukštadvario gimnazijai trūko pastatų, kad būtų tinkamai tenkinami mokinių

ugdymosi poreikiai, o Aukštadvario žemės ūkio mokykla turėjo jų perteklių. Didžioji dalis skiriamų lėšų buvo naudojama pastatams prižiūrėti, ir jų stigo profesinio mokymo bazei atnaujinti. Tad pirmajame etape pagal patalpų panaudos sutartį vidurinė mokykla

buvo perkelta į kai kuriuos Aukštadvario žemės ūkio mokyklos pastatus, ir tai dvigubai sumažino komunalines išlaidas, tenkančias vienam mokiniui.

Abi Aukštadvario mokyklos buvo akredituotos kaip gimnazijos. Dauguma bendrojo ugdymo dalykų specialistų sėkmingai dirbo abiejose mokyklose. Tačiau mokinių skaičius tiek gimnazijoje, tiek žemės ūkio mokykloje, kaip ir visoje šalyje, mažėjo. 2020 m. Aukštadvario gimnazija pradėjo teikti pirminį ir tęstinį profesinį mokymą. Buvo atsižvelgta į mokymo bazę, atsilaisvintų kvalifikuotų specialistų darbo poreikį ir mokinių poreikį. Abiejų mokyklų bendruomenės šį sprendimą sutiko palankiai, nors ir neišvengta formalių kliūčių, kai Švietimo, mokslo ir sporto ministerija (toliau – ŠMSM) atsisakė savininko teisių ir pareigų į buvusią Aukštadvario žemės ūkio mokyklą ir jas perdavė Trakų rajono savivaldybei.

Profesinio mokymo programas vykdančioje gimnazijoje mokiniams atsivėrė didesnės galimybės. Mokyklos administracijos nuomone, teikiančios ir profesinį mokymą gimnazijos privalumai yra šie: sumažėjo finansinės išlaidos; mokiniams suteiktos didesnės galimybės rinktis dalykus pagal savo poreikius ir dalyvauti neformaliojo ugdymo veikloje; atsirado galimybė įgyti vidurinį išsilavinimą ir profesinę kvalifikaciją netoli gyvenamosios vietos; padidėjo savivaldybės administracijos dėmesys (gimnazija gavo lėšų įsirengti kalvystės, šaltkalvystės, suvirinimo, maisto ruošimo technologijos dirbtuves); gimnazija išliko Aukštadvario seniūnijos sportiniu, kultūriniu ir švietimo centru.

Kitas sinergijos pavyzdys – profesinio mokymo įstaigos imasi įgyvendinti suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą. Tokia praktika susiklostė Mažeikių politechnikos mokykloje. Tai – profesinio mokymo įstaiga, teikianti pirminį ir tęstinį profesinį mokymą, taip pat pagrindinį, vidurinį ugdymą ir suaugusiųjų vidurinį ugdymą. Nutarimas įsteigti suaugusiųjų mokyklą buvo priimtas Mažeikių r. savivaldybei priėmus sprendimą dėl Mažeikių rajono mokyklų pertvarkos plano, kuriame numatyta nuo 2014 m. Mažeikių profesinėje mokykloje formuoti suaugusiųjų 11 klasę. Nuo 2018 m. bendrojo ugdymo 9 klasė yra formuojama kiekvienais metais, o III (11 kl.) pagal suaugusiųjų vidurinio ugdymo programą buvo suformuota 2019 m., 2020 m. ir, tikėtina, kad 2022 m. bus suformuotos 9, 10 ir III klasės.

Mokyklos bendruomenės pastebėjimais, vidurinį išsilavinimą pagal suaugusiųjų programą siekiantys įgyti mokiniai yra patenkinti, nes mokykla taiko lankstų pamokų grafiką (pamokos vyksta šeštadieniais), yra suteikta galimybė mokytis vakarais po darbo arba už atliktas užduotis galima atsiskaityti nuotoliniu būdu.

Dar platesnės galimybės įgyti bendrąjį išsilavinimą yra sudarytos Kretingos technologijos ir verslo

mokykloje. Minėtoje profesinio rengimo įstaigoje yra įsteigtas Suaugusiųjų ir jaunimo mokymo skyrius. Jis veikia nuo 2020 m. Jaunimo klasėse iki šiol pasitaiko mokinių, kurie pradeda siekti pagrindinio išsilavinimo būdami nebe jaunuolio amžiaus. Kadangi įstaiga turi teisę teikti ugdymą nuotoliniu būdu, jos mokiniai yra ne vien tik Kretingos rajono, bet ir kitų Lietuvos rajonų ar miestų gyventojai. Taip 2021–2022 m. m. buvo sukomplektuota po dvi 11 ir 12 klases, o iš viso Suaugusiųjų ir jaunimo mokymo skyriuje pagal pagrindinio ir vidurinio ugdymo programas 2022 m. kovo mėn. mokėsi 109 mokiniai.

Lietuvoje yra ir daugiau profesinio mokymo įstaigų, kurių kita paskirtis yra pagrindinės mokyklos tipo jaunimo mokykla (namai) arba gimnazijos tipo suaugusiųjų mokykla (pvz., Varėnos technologijos ir verslo mokykla, Alytaus profesinio rengimo centras).

Bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų bendradarbiavimas pasireiškia įvairiomis formomis. Daugelyje profesinio mokymo įstaigų yra parengtos pažintinės programos, kurių dalyviai supažindinami su profesiniu rengimu, be to, organizuojama praktinė veikla „Pasimatuok profesiją“. Pavyzdžiui, Vilniaus automechanikos ir verslo mokykla mokinius nuo 8 klasės supažindina su automobilio kompiuterine diagnostika ir reikalavimais norintiesiems įsigyti vairuotojo pažymėjimą; Vilniaus statybininkų rengimo centras – su medienos apdirbimu, santehnikos darbais, mūrijimu, plytelių klijavimu. Kauno informacinių technologijų mokykla mokinius kviečia į nuotolineles pamokas, siūlydama išbandyti įvairias IT profesijas. Panevėžio Margaritos Rimkevičaitės profesinio rengimo centras 5–8 klasių mokiniams yra parengęs devynias programas, susijusias su IT, interjero apipavidalinimu, verslu, floristika, maisto gamyba, o 9–10 ir I–IV gimnazijos klasių mokiniams siūlo dešimt programų.

Siekdamos populiarinti profesinį mokymą, kai kurios profesinio mokymo įstaigos viešina buvusių mokinių sėkmės istorijas. Vienos įstaigos didžiuojasi savo mokiniais, išgarsėjusiais kitose veiklos srityse. Kitos reklamuoja buvusiais mokiniais, savo profesinėje veikloje tapusiais profesionalais. Kai kurios profesinio rengimo įstaigos (pvz., Alytaus profesinio rengimo centras) savo interneto portale turi atskirą skiltį „Kodėl verta rinktis profesinį mokymą?“. Čia pateikiami septyni argumentai: nemokamas mokslas ir stipendija, specialybė įgyjama per trumpesnę laiką, praktinis mokymas – tai pasiruošimas darbui, moderni mokymo bazė, praktika Lietuvoje ir stažuotės užsienio įmonėse, socialinės garantijos, lengvatos stojant į aukštąsias mokyklas.

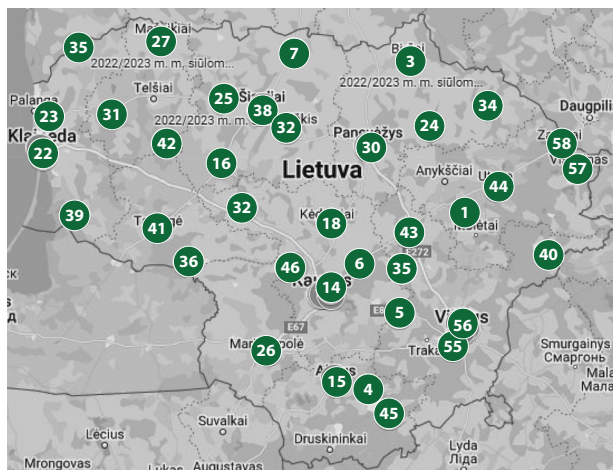
Kokiomis sąlygomis mokiniai gali mokytis pagal profesinio mokymo programų modulius?

Siekdama didinti profesinio mokymo prieinamumą ir lankstumą, ŠMSM nuo 2020–2021 m. m. pradžios įteisino galimybes bendrojo ugdymo mokyklų 9–10 ir gimnazijų I–II, III–IV klasių mokiniams mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programų modulius arba pirminio profesinio mokymo programas. Modulinės profesinio mokymo programos sudaro prielaidas mokiniui įgyti norimą kvalifikaciją ne mokantis nuosekliai pagal programą, o pasirinkus priimtinausią mokymosi būdą ir tempą. Priėmimą organizuoja ir vykdo švietimo, mokslo ir sporto ministro

įgaliota institucija – Lietuvos aukštųjų mokyklų asociacija bendram priėmimui organizuoti (LAMA BPO).

Bendro priėmimo informacinėje sistemoje mokiniai turi galimybę iš pateikto programų modulių sąrašo pasirinkti atitinkamo kvalifikacijos lygio (pagal Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygius) jam įdomios programos modulį (modulius). 9 ir I gimnazijos klasės mokinys gali pasirinkti II–III kvalifikacijos lygio mažiausią 5 mokymosi kreditų apimties modulį arba didžiausią – 10 mokymosi kreditų apimties modulį – dvejimms mokslo metams. III gimnazijos klasės mokinys gali pasirinkti II–IV kvalifikacijos lygio mažiausią 10 ir didžiausią – 20 mokymosi kreditų – apimties modulį dvejimms mokslo metams.

4 pav. Profesinio mokymo programų modulių žemėlapis

Šaltinis: <https://www.nsa.smm.lt/2021/07/08/profesinio-mokymo-programu-moduliu-zemelapis/>

Mokiniai, kurie pasirenka mokytis pagal profesinio mokymo programos modulį (modulius) ar programą, savo bendrojo ugdymo mokyklose gali nesimokyti privalomos technologijų programos, o II–IV gimnazijos klasių mokiniai gali nesimokyti technologijų ar menų dalykų. Žmogaus saugos programos turinys yra integruojamas į atitinkamą profesinio mokymo programos modulį.

Mokytis pagal modulį (modulius) ar programą priimtas mokinys yra įregistruojamas Mokinių registre ir kaip profesinio mokymo įstaigos mokinys, o lėšos moduliui (moduliams) įgyvendinti yra skiriamos, vadovaujantis Profesinio mokymo lėšų skaičiavimo vienam mokiniui, kuris mokosi pagal formaliojo profesinio mokymo programą, metodika. Mokiniais, kurie mokosi pagal profesinio mokymo programas (ar jų modulius), Vyriausybės nustatyta tvarka gali būti mokamos stipendijos ir teikiama kita materialinė parama.

Mokinys, baigęs atskirą modulį, teisės aktų nustatyta tvarka gauna įgytą kompetenciją patvirtinantį pažymėjimą. Įgytos kompetencijos jam leidžia už-

siimti atitinkama veikla, o mokantis toliau pagal to paties kvalifikacijos lygio ir tos pačios kvalifikacijos programą, įgytos kompetencijos yra įskaitomos, todėl mokiniui sutrumpėja mokymosi laikas. Įgytos kompetencijos gali būti įskaitomos ir mokantis pagal to paties švietimo sektoriaus aukštesnio kvalifikacijos lygio programą.

Sėkmingam ugdymo procesui organizuoti, mokinio ugdymo planui sudaryti bendrojo ugdymo mokyklai ir profesinio mokymo įstaigai rekomenduojama pasirašyti bendradarbiavimo sutartį. Individualus ugdymo planas yra sudaromas vadovaujantis bendraisiais ugdymo planais ir moduliui įgyvendinti skirtomis kontaktinėmis valandomis, neviršijant maksimalaus savaitinio mokinio pamokų skaičiaus.

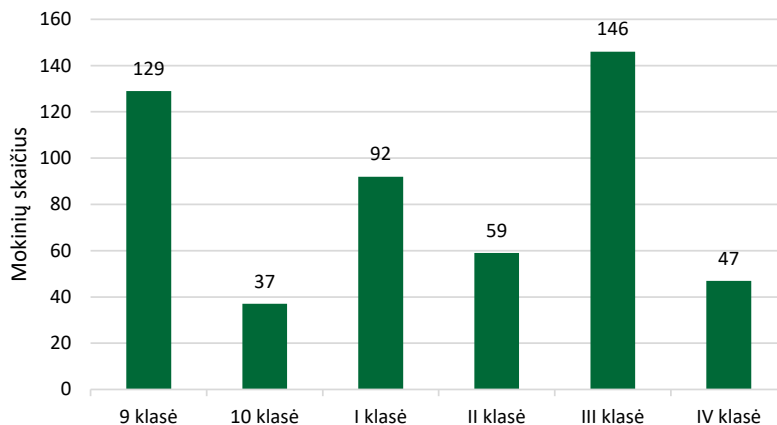
Tokiu sprendimu ŠMSM skatina bendrojo ugdymo mokyklas ir profesinio mokymo įstaigas bendradarbiauti dėl technologinio bendrųjų programų įgyvendinimo, remiantis profesinio mokymo įstaigų baze, ragina kartu rengti technologijų programas, atliepiančias mokinių mokymosi poreikius.

Kaip bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai renkasi profesinio mokymo įstaigų siūlomus modulius?

2020 m. atsiradusia galimybe pasinaudojo mokiniai, besimokantys bendrojo ugdymo mokyklose ir

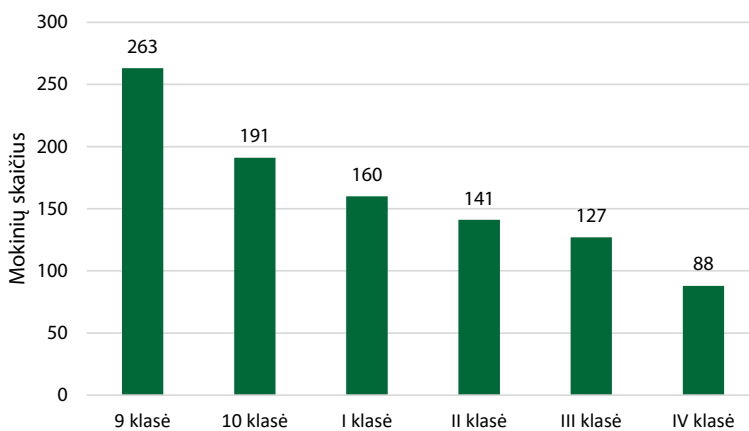
profesinio mokymo įstaigose (kurie mokėsi tik pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį). Bendrojo ugdymo įstaigų mokinių, 2020–2022 m. per LAMA BPO sistemą pasirinkusių kokį nors profesinio mokymo programos modulį, duomenys pateikti 5 ir 6 pav.

5 pav. Modulį pasirinkusių mokinių skaičius pagal klases 2020–2021 m. m.

Šaltinis: ŠVIS

6 pav. Modulį pasirinkusių mokinių skaičius pagal klases 2021–2022 m. m.¹

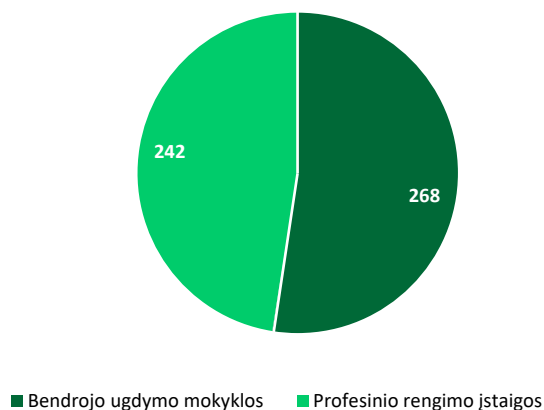

Šaltinis: ŠVIS

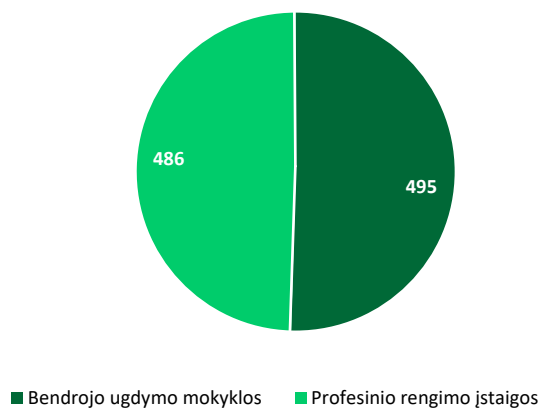
Iš abiejose diagramose pateiktų duomenų matyti, kad modulius pasirinkusių mokinių skaičius per metus išaugo beveik du kartus: nuo 510 (2020–2021 m. m.) iki 981 (2021–2022 m. m.). Akivaizdu ir tai, kad 2020 m. modulius daugiausia rinkosi III ir 9 klasių mokiniai, o

2021 m. išryškėjusi tendencija – modulius pasirinko daugiausia 9 klasių mokiniai, o aukštesnėse klasėse pasirinkusiųjų modulių tolydžio mažėjo (modulius rinkosi maždaug dvigubai mažiau gimnazijų III klasių mokinių nei pagrindinių mokyklų devintokų).

¹ Diagramoje neatsispindi duomenys apie specialiojo ugdymo centro mokinius, kurie ugdomi socialinių įgūdžių, ir jų ugdymas skiriasi nuo įprasto ugdymo turinio 9–10 ir I–IV klasėse.

7 pav. Modulį pasirinkusių mokinių skaičius pagal švietimo įstaigas 2020–2021 m. m.

Šaltinis: ŠVİS

8 pav. Modulį pasirinkusių mokinių skaičius pagal švietimo įstaigas 2021–2022 m. m.

Šaltinis: ŠVİS

Iš pirmiau pateiktų duomenų matyti, kad modulių profesinio mokymo įstaigose 2020 m. ir 2021 m. pasirinko kiek daugiau bendrojo ugdymo mokyklų nei profesinio mokymo įstaigų mokinių, besimokančių pagal 9–10 ir I–II klasių bendrojo ugdymo programas. Modulį pasirinkusių bendrojo ugdymo mokyklų mokinių skaičius 2020–2021 m. m. padidėjo nuo 268 iki 495 (54 proc.). Profesinio mokymo įstaigų mokinių skaičius nuo 242 išaugo iki 486 (50 proc.). Taigi, apskritai paėmus, modulį pasirinkusių mokinių skaičius padvigubėjo.

Profesinio mokymo įstaigų mokinių motyvai pasirinkti lankyti modulių yra nesunkiai nuspėjami – mokiniai pagal bendrojo ugdymo programą

mokosi toje pačioje įstaigoje, kurioje vėliau galės rinktis profesinio mokymo programą. Suprantamas jų noras kaip galima anksčiau susipažinti ar pagilinti žinias, siejamas su būsima profesija. Kiek kitokia yra bendrojo ugdymo mokyklų mokinių padėtis, nes pasirinkę modulį jie turi nuolatos vykti į kitą – profesinio mokymo – įstaigą. Akivaizdu, kad daugelyje Lietuvos bendrojo ugdymo mokyklų nėra nė vieno mokinio, kuris būtų pasirinkęs modulį (kai kurie mokytojai apie tokią naujovę nežino ir, matyt, mokyklų administracija jiems tokios informacijos nesuteikė). Kai kuriose mokyklose yra po vieną ar keletą tokių mokinių, o kitose lankyti modulių renkami net po kelias dešimtis mokinių (1 lentelė).

1 lentelė. Bendrojo ugdymo mokyklos, kurių daugiausia mokinių pasirinko modulius 2021–2022 m. m.

Bendrojo ugdymo institucijos pavadinimas	Profesinio mokymo įstaiga ir pasirinktų modulių skaičius (skliausteliuose)	Bendrojo ugdymo klasė	Mokinių, besimokančių modulio, skaičius
Vilniaus „Ateities“ mokykla	Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras (3)	9, 10	98
Kauno Jono Basanavičiaus gimnazija	Karaliaus Mindaugo profesinio mokymo centras (1)	III	22
	Kauno technikos profesinio mokymo centras (1)	III	7
	Kauno taikomosios dailės mokykla (1)	III	2
	Kauno buitinių paslaugų ir verslo mokykla (1)	III	1
Jurbarko r. Smalininkų Lidijos Meškaitytės pagrindinė mokykla	Smalininkų technologijų ir verslo mokykla (2)	9, 10	31
Druskininkų švietimo centras	Profesinio mokymo centras „Žirmūnai“ (3)	I, II	27
Skuodo Pranciškaus Žadeickio gimnazija	Skuodo amatų ir paslaugų mokykla (3)	III, IV	26
Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykla	Šiaulių profesinio rengimo centras (2)	9, 10	26
Elektrėnų „Vermės“ gimnazija	Viešoji įstaiga Elektrėnų profesinio mokymo centras (5)	I, III, IV	25
Pakruojo r. Linkuvos gimnazija	Profesinio mokymo centras „Žirmūnai“ (2)	I, II	21
Pakruojo „Atžalyno“ gimnazija	Profesinio mokymo centras „Žirmūnai“ (2)	II	16
Vilniaus Žemynos gimnazija	Vilniaus automechanikos ir verslo mokykla (2)	II, III, IV	16
	Viešoji įstaiga Vilniaus statybininkų rengimo centras (3)		
	Vilniaus paslaugų verslo profesinio mokymo centras (2)		

Pastaba. Profesinio mokymo centras „Žirmūnai“ yra įsteigęs Šiaurės filialą (skyriai – Zarasuose ir Pakruojuje) ir Pietų filialą (skyriai – Druskininkuose ir Veisiejuose, Lazdijų r.).

Šaltinis: ŠV/S

Apibendrinant lentelėje pateiktus dešimties mokyklų, kurių daugiausia mokinių pasirinko modulius, duomenis, galima padaryti keletą išvadų. Negalima aiškiai matyti, kurių tipų, vietovių ar kokio dydžio bendrojo ugdymo mokyklų mokiniai daugiausia pasirinko lankyti modulius. Tačiau galima daryti prielaidą, kad vienas iš svarbiausių veiksnių yra atstumas, t. y., ar mokiniams nesukelia didesnių kliūčių arba laiko sąnaudų iš mokyklos nuvykti į profesinio mokymo įstaigą. Pavyzdžiui, Vilniaus „Ateities“ pagrindinė mokykla ir Vilniaus statybininkų rengimo centras yra greta vienas kito, Jurbarko r. Smalininkų Lidijos Meškaitytės pagrindinė mokykla ir Smalininkų technologijų ir verslo mokykla yra taip pat greta. Kitas galimas veiksnys – bendrojo ugdymo mokyklos ir profesinio mokymo įstaigos administracijų bendros pastangos skatinti mokinius išbandyti atsivėrusias galimybes. Tokią prielaidą galime daryti, remdamiesi Kauno Jono Basanavičiaus gimnazijos ir Vilniaus Žemynos gimnazijos, kurių mokiniai pasirinko skirtingas profesinio rengimo įstaigas savo miestuose, pavyzdžiais. Taip pat galime remtis profesinio mokymo centro „Žirmūnai“ atveju: Šiaurės Lietuvos filialas Pakruojuje arba Pietų Lietuvos filialas Druskininkuose pritraukė daugiau kaip šešias dešimtis moksleivių. „Žirmūnų“ vadovas Saulius Zybartas yra pareiškęs, kad jų įstaiga sulaukia tam tikrų rezultatų, nes jos darbuotojai lankosi mokyklose ir kviečia mokinius pasirinkti siūlomus modulius.

Vilniaus „Ateities“ mokyklos direktorė Liudmila Kobrina paaiškino, kodėl modulius pasirinko daug jų mokyklos mokinių. Neturėdama mokykloje tinkamai įrengtų technologijų kabinetų, nuo 2014 m. „Ateities“ mokykla pasirašė partnerystės sutartį su Vilniaus statybininkų rengimo centru dėl mokymo bazės sukūrimo, įgyvendinant privalomą bendrojo ugdymo technologijų dalykų programą. Nuo 2020 m. buvo susitarta kooperuoti savo žmogiškuosius išteklius, siekiant užtikrinti kokybišką bendrojo ugdymo mokyklos mokinių ugdymą pagal pagrindinio ugdymo programos antrąją dalį ir profesinio mokymo programas (modulius). Ne visi mokiniai ir jų tėvai suprato šių modulių naudą. Tačiau praėjus pusantrų metų nuo naujovės įgyvendinimo, mokiniai yra patenkinti, nes turi galimybę pakeisti aplinką ir baigę pagrindinę mokyklą įgyti kompetencijos pažymėjimą, kuris suteikia teisę įsidarbinti pagal įgytą kompetenciją. L. Kobrinos nuomone, tokie moduliai galėtų būti privalomi, nors išryškėjo kai kurios kliūtys – nesusieti elektroniniai dienynai, negalima tiesiogiai stebėti savo mokinių pasiekimų.

Dvi išsakytas prielaidas (dėl atstumo ir mokyklos administracijos iniciatyvos, propaguojant pasirenkamus modulius) galima grįsti ir kitais faktais. Antai dvidešimt vienoje Vilniaus gimnazijoje modulius pasirinko iš viso 60 mokinių, o vien tik Žemynos gimnazijoje tokių mokinių yra 16. Modulius Kauno mieste pasirinko 7 gimnazijų mokiniai, iš viso – 40 mokinių, o vieno-

je Jono Basanavičiaus gimnazijoje – net 32 mokiniai.

Apžvelgiant bendrojo ugdymo mokyklų mokinių pasirenkamus modulius, vienas iš esminių klausimų yra šis: kokius modulius mokiniai pasirenko dažniausiai? Skirtingos profesinio rengimo įstaigos siūlo rinktis modulius, kurie yra savo turiniu panašūs, tačiau jų pavadinimai kiek skiriasi. Antai, profesinio mokymo

centras „Žirmūnai“ siūlo modulį „Maisto produktų ir žaliavų parinkimas, pirminis jų apdorojimas“, o Klaipėdos turizmo mokykla – „Maisto produktų ir žaliavų parinkimas ir paruošimas“. Panašaus turinio modulius sudėjęs kartu, duomenys pasikeistų. Sudarant populiariausių modulių lentelę, vadovautasi oficialiais duomenimis, ir jie nebuvo sumuojami (2 lentelė).

2 lentelė. Populiariausi moduliai, kuriuos 2021–2022 m. m. pasirenko daugiausia bendrojo ugdymo mokyklų mokinių

Profesinio mokymo modulis	Bendrojo ugdymo mokyklos pavadinimas	Klasė	Mokinių skaičius
Medienos apdirbimas rankiniais – elektriniais, motoriniais, pneumatiniais įrankiais	Vilniaus „Ateities“ mokykla Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykla Panevėžio r. Krekenavos Mykolo Antanaičio gimnazija Raseinių r. Ariogalos gimnazija	9, 10, II	53
Bendrosios veiklos statybos objekte vykdymas (dažytojo-tinkuotojo padėjėjo)	Vilniaus „Ateities“ mokykla Vilniaus Vasilijaus Kačialovo gimnazija Vilniaus Sofijos Kovalevskajos gimnazija Vilniaus „Santaros“ gimnazija	10, II	44
Nesudėtingos technologijos tautinio paveldo patiekalų gaminimas	Jurbarko r. Smalininkų Lidijos Meškaitytės pagr. mokykla Pakruojo r. Lygumų pagrindinė mokykla Šiaulių Normundo Valterio jaunimo mokykla Šiaulių sporto gimnazija	9, 10, I, II	42
Picų gaminimas	Druskininkų švietimo centras Pakruojo „Atžalyno“ gimnazija Pakruojo r. Linkuvos gimnazija Profesinio mokymo centras „Žirmūnai“ Elektrėnų „Vermės“ gimnazija Druskininkų švietimo centras Vilniaus r. Egliškių šv. Jono Bosko gimnazija Klaipėdos Hermano Zudermano gimnazija Vilniaus Antakalnio gimnazija Ignalinos r. Vidiškių gimnazija Vilniaus Salomėjos Nėries gimnazija Pakruojo r. Linkuvos gimnazija Elektrėnų sav. Vievio gimnazija	9, 10, I, II	42
Makiažo atlikimas	Kauno Jono Basanavičiaus gimnazija Vilniaus šv. Jono Pauliaus II gimnazija Kauno Maironio universitetinė gimnazija Vilniaus Žemynos gimnazija Vilniaus Antakalnio gimnazija Trakų r. Lentvario Motiejaus Šimelionio gimnazija	III, IV	36
Paviršių apdaila plytelėmis	Vilniaus „Ateities“ mokykla Kėdainių r. Šėtos gimnazija Jonavos r. Žeminių mokykla-daugiafunkcis centras Vilniaus Gabijos gimnazija Vilniaus Žemynos gimnazija Vilniaus Jono Basanavičiaus gimnazija Vilniaus Ozo gimnazija Vilniaus Jono Ivaškevičiaus jaunimo mokykla Vilniaus šv. Kristoforo gimnazija	9, I, II	35
Bendrieji mechaniko darbai	Anykščių r. Svėdasų Juozo Tumo-Vaižganto gimnazija Skuodo Pranciškaus Žadeikio gimnazija Anykščių Jono Biliūno gimnazija Molėtų gimnazija Vilkaviškio „Aušros“ gimnazija Molėtų r. Alantos gimnazija	III, IV	29
Nesudėtingos technologijos sušių gaminimas	Pakruojo „Atžalyno“ gimnazija Pakruojo r. Linkuvos gimnazija Ignalinos gimnazija	I, II	26

Iš pateiktų populiariausių aštuonių profesinio mokymo modulių apžvalgos darytina išvada, kad mokiniai renkasi tuos modulius, kurie grindžiami pragmatiniu požiūriu į gyvenimo poreikius. Daugiausia norima įgyti statybininko kompetencijų – dažyti, tinkuoti, klijuoti plyteles, įvairiais įrankiais apdirbti medieną. Taip pat norima išmokti gaminti maistą – tautinio paveldo patiekalus, picą ir sušius. Siekiama išmokti atlikti makiažą, formuoti ir modeliuoti šukuosenas.

Mokinių pragmatiškumą rodo ir kiti pasirinkimai. Po vieną mokinį iš keturių Vilniaus gimnazijų pasirinko modulį „Parengiamieji fotografavimo proceso darbai“, 13 mokinių iš skirtingų Lietuvos rajonų ir miestelių penkių gimnazijų rinkosi modulį „TR1 kategorijos traktorių vairavimas“ ir du mokiniai iš dviejų gimnazijų – „TR2 kategorijos traktorių vairavimas“, 26 mokiniai iš keturių mokyklų pasirinko modulius, susijusius su maistu („Maisto produktų ir žaliavų parinkimas, pirminis jų apdorojimas“, „Maisto produktų ir žaliavų parinkimas ir paruošimas“, „Maisto prekių pažinimo pagrindai“).

Pateikta informacija apie modulius pasirinkusius bendrojo ugdymo mokyklų mokinius grįsta ŠVIS duomenimis. Tačiau analizės rengimo metu bendraujant su profesinio rengimo įstaigų vadovais, paaiškėjo, kad yra ir daugiau mokinių, kurie pasirinko modulius, remdamiesi mokyklų tarpusavio sutartimis. Antai Aukštaitijos profesinio rengimo centre technologinis bendrojo lavinimo mokyklų mokymas įgyvendinamas nuo 2019–2020 m. m. pradžios, o LAMA BPO sistemoje mokiniai turėjo galimybę pasirinkti modulius tik nuo 2020–2021 m. m. Taigi minėtoje profesinio rengimo įstaigoje 2022 m. kovo mėn. modulius buvo pasirinkę ir mokėsi ne 27, bet 88 mokiniai. Pagal mokyklas mokinių skaičius pasiskirsto taip (pirmas skaičius nurodo mokinių skaičių pagal ŠVIS duomenis, o antras, skliausteliuose – pagal tarpusavio susitarimą): Molėtų gimnazija – 8 (+ 3), Molėtų r. Alantos gimnazija – 3 (0), Anykščių Jono Biliūno gimnazija – 7 (+ 26), Anykščių r. Svėdasų Tumo-Vaižganto gimnazija – 9 (0), Anykščių Antano Baranausko pagrindinė mokykla – 0 (+ 32).

Kaip mokyklų administracijos atstovai vertina naują profesinio mokymo programų modulių pasirinkimo?

Remdamiesi anksčiau išsakytais ir paviešintais vertinimais, taip pat ir rengiant analizę surinkta infor-

macija, siekiame apžvelgti pusantrų metų trunkančios naujovės įgyvendinimo patirtį. Savo vertinimus daugiausia pateikia profesinio mokymo įstaigų ir bendrojo ugdymo mokyklų vadovai (3 lentelė).

3 lentelė. Profesinio mokymo įstaigų ir bendrojo ugdymo mokyklų atstovų vertinimai dėl modulių reikalingumo

<p>Aldona Šventickienė, Vilniaus Žemynos gimnazijos direktorė</p> <p>Net 28 mokiniai pasirinko modulius: „Moterų plaukų kirpimas“, „Makiažas“, „Braižyba“, „Kompiuterinis projektavimas“, taip pat konditerių, virėjų, šaltkalvių ir kt. Džiaugiuosi, kad Vilniaus statybininkų rengimo centras ir Vilniaus automechanikos ir verslo mokykla modulio pamokas padarė po 16.00 val. Mokinių pasirinkimai tikslingi. Martynas nori mokytis automechanikos modulio, nes jo tėtis ketina atidaryti autoservisą ir abu su tėčiu dirbs. Rokas, mokydamasis Statybininkų rengimo centre, negalvoja būti statybininku, nori studijuoti informacines technologijas, bet sako, kad tai planas B, pravers gyvenime. Tėvai sako, kad meninių polinkių turintiems vaikams kitų miestų profesinėse mokyklose yra didesnis pasirinkimas. Vaikai nori fotografuoti, dizaino modulio ir pan.</p>
<p>Vida Nenortienė, Jurbarko r. Smalininkų technologijų ir verslo mokyklos direktoriaus pavaduotoja</p> <p>Modulį „Maisto produktų žaliavų parinkimas ir paruošimas“ baigė 19 Smalininkų Lidijos Meškaitytės pagrindinės mokyklos mokinių. Tik pasklidus žiniai apie šią naują 2020 metais, abi mokyklos intensyviai vykdė viešinimo ir informavimo veiklą. Todėl į pagrindinę mokyklą, 9 klasę, atvyko mokytis nemažai mokinių iš kitų rajono mokyklų, juos patraukė galimybė mokytis modulio. [...] Iškart einama prie gamybos, o tai vaikus motyvuoja.</p>
<p>Rimantas Urmonas, Šiaulių profesinio rengimo centro direktoriaus pavaduotojas</p> <p>Buvo siūlomi 5 moduliai. Realiai pasirinktas tik „Multimedijos paslaugų teikėjo profesinio mokymo programos“ modulis „Grafinis dizainas“. Jį pasirinko III–IV gimnazijų klasių mokiniai, nes apimtis – 5 kreditai. Visi 18 pasirinkusių mokinių jį sėkmingai baigė. Kaip parodė apklausa, mokiniai liko patenkinti įgytomis kompetencijomis. Siūlėme 14 modulių, bet turbūt dėl lėšų stokos leista vykdyti tik 5.</p>
<p>Vytautas Zubrus, Alytaus profesinio rengimo centro direktorius</p> <p>Siūlydami modulius, atsižvelgiame į naujas technologijas (kaip antai, robotų valdymą). Turime padalinį Alytaus rajone. Jame siūlome modulį, susijusį su žemės ūkiu, tad mokiniai gali gilinti turimus žemės ūkio įgūdžius [...]. Mes įgyvendiname inžinerinės krypties projektą, kuris sėkmingai vyko ir pandemijos laikotarpiu. Dalyvavo net pradinės mokyklos mokiniai. Itin svarbu, kad moduliai sudaro galimybę formalizuoti ankstesnę įgytą patirtį. Taip pat tai puiki proga padėti mokiniams „pasimatuoti“ profesijas, įgyti tam tikras kompetencijas, tapti konkurencingais. Ir visai nesvarbu, ar mokinys toliau dirbs, ar studijuos.</p>

Laima Jankauskienė, Vilniaus Žvėryno gimnazijos ugdymo karjerai konsultantė

Du motyvuoti gimnazistai, turintys aukštus pažangumo rezultatus, 2020–2021 m. m. susidomėjo šia naujove. III klasės gimnazistas teigia, kad Vilniaus automechanikų ir verslo paslaugų profesinio mokymo centro Automobilių mechaniko modulinės profesinio mokymo programos modulį „Metalo technologiniai darbai“ rinkosi ne „iš reikalo“ ir ne todėl, kad savo individualiame ugdymo(si) plane gimnazijoje galės turėti 26 val. per savaitę, o todėl, kad nuoširdžiai įdomu ir traukia šis procesas. Moksleivis planuoja ir toliau savo žinias gilinti giminingoje studijų srityje, galbūt rinksis studijas VGTU. IV klasės gimnazistas akcentavo, kad Vilniaus statybininkų rengimo centre pasirinktas apdailininko modulinės profesinio mokymo programos modulio „Bendrosios veiklos statybos objekte vykdymas“ mokymas yra sistemiškas ir lankstus, atitinkantis šių dienų mokymo(si) reikalavimus ir užtikrinantis galimybę mokytis pagal savo poreikius. Jis mato prasmę ir žino, kad tai pasitarnaus ateityje. Vaikinas apgailestavo, kad karantino metu trūko gyvo bendravimo su profesijos mokytojais ir teko vadovautis taisykle „kiek pats įdėsi pastangų, tiek ir turėsi“.

Inga Kavaliauskienė, Aukštaitijos profesinio rengimo centro direktoriaus pavaduotoja ugdymui

Bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams sudarytą galimybę mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programų modulius vertiname taip.

Pranašumai:

- mokiniai plačiau susipažįsta su profesiniu mokymu: mokiniai turi galimybę pasirinkti siūlomus modulius, kuriems reikalinga gera praktinio mokymo bazė (siuvykla, traktoriai, suvirinimo įranga, augalų dauginimo laboratorija ir kt.);
- įgytos žinios, įgūdžiai, modulio baigimo pažymėjimas palengvina tolimesnį mokinio profesinį pasirinkimą ir mokymąsi;
- baigęs modulį, mokinys gali ir turėtų lengviau įsiliesti į darbo rinką (pavyzdžiui, įsidarbinti mokinių vasaros atostogų metu);
- technologinis mokymasis profesinėje mokykloje padeda ugdyti mokinio bendrąsias kompetencijas, socialinius įgūdžius.

Iškylančios kliūtys:

- mokinių motyvaciją rinktis modulius riboja siūlomų modulių kiekis. Pagal praėjusių metų nurodymus, profesinės mokyklos galėjo siūlyti ne daugiau kaip 5 modulius. Profesinės mokyklos turi skyrius, filialus, todėl siūlomų modulių skaičius galėtų būti neribojamas;
- profesinė mokykla, turėdama licenciją, reikiamą mokymo bazę, priemones ir pan., negali siūlyti priėmimo į modulius, jei to paties priėmimo metu nevykdo priėmimo į visą programą. Profesinės mokyklos kasmet koreguoja profesinio mokymo programų pasiūlą. Modulių įgyvendinimas bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams neturėtų būti „prižištas“ prie vykdomų programų, nes technologinis mokymas organizuojamas atskirai (įgyvendinamas per 1, 2 metus);
- 2021–2022 mokslo metais registruojant mokinius Mokinių registre, kurie įstojo į modulius per LAMA BPO, iškilio kliūčių (mokiniai buvo išregistruoti iš BU įstaigų registru, neaiškumas dėl finansavimo). Tai paveikė bendradarbiavimo patikimumą tarp mokyklų.

Apibendrinami pirmiau pateiktus vertinimus, galime padaryti keletą išvadų ir įžvalgų. Pirmiausia, bendrojo ugdymo mokyklų ir profesinio mokymo įstaigų atstovai, kurie sudaro sąlygas mokiniams rinktis modulius, pačią naujovę vertina labai palankiai, neatsižvelgdami į pasitaikančias kliūtis. Antra, modulius renkasi daugelis III ir IV gimnazijos klasių mokinių, kurie planuoja ateityje studijuoti universitete ir kuriems įgytos žinios ir įgūdžiai pravers studijuojant pagal pasirinktą studijų programą. Tačiau kai kurie mokiniai renkasi modulius pragmatiniais sumetimais – tai jiems bus naudinga gyvenime, nors ir nesusiję su būsimąja profesine veikla. Matyt, dėl šios priežasties modulius renkasi ir motyvuoti, aukštus pasiekimus įgiję

gimnazistai. Trečia, palaiapsniui daugėja ir turėtų augti skaičius mokyklų ir mokinių, kurie nusprendžia arba ketina ateityje rinktis modulius. Tokią įžvalgą galima daryti, remiantis pokalbiais su mokyklų atstovais, vykusiais rengiant analizę, iš kurių aiškėja, kad 2021–2022 m. m. daugiau bendrojo ugdymo mokyklų mokinių atvyko į profesinio mokymo įstaigas, siekdami susipažinti su siūlomais moduliais, materialine baze ir pan. Pasitaikė atvejų, kai keli III klasės mokiniai per mokslo metus iš gimnazijos perėjo mokytis į profesinio mokymo įstaigą. Visa tai rodo, kad bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo sinergija nuolat kinta ir duoda teigiamų rezultatų.

Rekomendacijos

1. Profesinio mokymo įstaigos ir bendrojo ugdymo mokyklos turėtų glaudžiau bendradarbiauti, siekdamos sustiprinti profesinio mokymo prestižą ir kartu padidinti mokinių, įgijusių išsilavinimą profesinio mokymo įstaigose, skaičių. Tuo tikslu derėtų labiau pabrėžti profesinio mokymo teikiamą naudą ne tik bendrojo ugdymo mokyklų mokiniams, bet ir jų tėvams, kurių dalis vis dar vadovaujasi išlikusiais stereotipais, turintiems didelę įtaką vaikų pasirinkimui.

2. Dėl mažėjančio mokinių skaičiaus profesinio mokymo įstaigose ir bendrojo ugdymo mokyklose, ypač kai kuriose Lietuvos savivaldybėse, švietimo politikai ir administracijos atstovai turėtų daugiau orientuotis į minėtų mokyklų funkcijų sujungimą, nes tai leistų sutaupyti švietimui skirtas lėšas, efektyviau išnaudoti mokymo bazę ir pedagoginį personalą, ku-

rio trūkumas ateityje, kai reikšminga dalis pedagogų išeis į užtarnautą poilsį, gali tapti aktualia problema.

3. Visos bendrojo ugdymo mokyklos turėtų supažindinti mokinius su atsivėrusia galimybe mokytis profesinio mokymo įstaigose pagal pirminio profesinio mokymo programų modulius arba pirminio profesinio mokymo programas, sudaryti sąlygas mokiniams dar mokyklos suole įgyti pasirinktas profesines kompetencijas ir gauti šias kompetencijas patvirtinantį pažymėjimą.

4. Nacionalinio lygmens švietimo politikams derėtų apsvarstyti profesinio mokymo įstaigų siūlymus dėl platesnių profesinio mokymo programų modulių pasirinkimo galimybių, kai kurių modulių procedūrų tobulinimo, modulių įrašymo į brandos atestatą ir priimti šių įstaigų lūkesčius labiau atitinkančius sprendimus.

Šaltiniai

1. 2021–2030 m. nacionalinis pažangos planas, patvirtintas 2020 m. rugsėjo 9 d. LR Vyriausybės nutarimu Nr. 998 (LR Vyriausybės 2021 m. rugsėjo 29 d. nutarimo Nr. 797 redakcija). Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/c1259440f7dd11eab72ddb4a109da1b5?jfwid=32wf90sn>.
2. Alytaus profesinio rengimo centras. Kodėl verta rinktis profesinį mokymą? Prieiga per internetą: <https://www.aprc.lt/kodel-verta-rinktis-profesini-mokyma>.
3. Amatų mokykla „Sodžiaus meistrai“. Mūsų mokinių sėkmės istorijos, kurios mums įkvepia augti ir tobulėti. Prieiga per internetą: <https://sodziausmeisterai.lt/sekmes-istorijos>.
4. Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa, patvirtinta LR Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/973c87403bc311eb8c97e01ffe050e1c>.
5. Das Berufsorientierungsprogramm des BMBF (BOP). Prieiga per internetą: <https://www.bibb.de/de/737.php>.
6. Dešimt balų. Ar pasiteisino siūlymas gimnazistams mokytis profesijos modulio profesinėse mokyklose? Prieiga per internetą: <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000188726/desimt-balu-ar-pasiteisino-siulymas-gimnazistams-mokytis-profesijos-modulio-profesinese-mokyklose>.
7. Interviu dalyviai arba atsakymus į analizei parengti sudarytą anketą pateikę asmenys: Jankauskienė L. (Vilniaus Žvėryno gimnazijos ugdymo karjerai konsultantė); Juknevičius J. (Aukštadvario gimnazijos direktoriaus pavaduotojas profesiniam mokymui); Pusvaškis V. (Aukštaitijos profesinio rengimo centro direktorius); Kavaliauskienė I. (Aukštaitijos profesinio rengimo centro direktoriaus pavaduotoja ugdymui); Kobrina L. („Ateities“ vidurinės mokyklos direktorė); Šlianderytė V. (Mažeikių politechnikos mokyklos sekretorė); Zabitienė R. (Kretingos verslo ir technologijų mokyklos Suaugusiųjų ir jaunimo mokymo skyriaus vedėja).
8. Kauno informacinių technologijų mokykla. Išbandyk profesiją nuotoliniu būdu. Prieiga per internetą: <https://kitm.lt/naujiena/ivadas-i-ip-daiktu-internetas>.
9. Panevėžio Margaritos Rimkevičaitės profesinio rengimo centras. Programos, skirtos 5–8 klasių mokiniams; programos, skirtos 9–12 klasių mokiniams. Prieiga per internetą: <http://margarita.lt/wp-content/uploads/2017/10/Margaritos-mokyklos-program%C4%97I%C4%97s.pdf>.
10. Profesinis mokymas Lietuvoje 2020, Vyriausybės strateginės analizės centras, 2021. Prieiga per internetą: <https://strata.gov.lt/images/tyrimai/2021-metai/20211021-profesinis-mokymas-lietuvoje-2020.pdf>.
11. LAMA BPO. Profesinis mokymas. Prieiga per internetą: <https://profesinis.lamabpo.lt/programu-sarasas/>.
12. Kretingos technologijų ir verslo mokyklos Suaugusiųjų ir jaunimo mokymo skyrius. Prieiga per internetą: <https://www.ktvm.kretinga.lm.lt/suaugusiuju-ir-jaunimo-mokymo-skyrius>.
13. MUKIS: mokinių ugdymo karjerai informacinė svetainė. Prieiga per internetą: <http://www.mukis.lt/lt/pradzia.html>.
14. OECD reviews of vocational education and training. Learning for Jobs. Pointers for Policy Development (2021). Prieiga per internetą: <https://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/LearningForJobsPointersfor%20Policy-Development.pdf>.
15. Sirk M., Liivik R., Loogma K., Changes in the professionalism of vocational teachers as viewed through the experiences of long-serving vocational teachers in Estonia. Empirical Research in Vocational Education and Training (2016), Number 13. Prieiga per internetą: <https://ervet-journal.springeropen.com/articles/10.1186/s40461-016-0039-7>.
16. Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerijos 2020 m. balandžio 28 d. raštas Nr. SR-1998 savivaldybių merams, savivaldybių administracijos švietimo padalinii vedėjams „Dėl priėmimo mokytis pagal pirminio profesinio mokymo programas ar jų modulį (modulius)“.

17. Ugdymo procesas nuotoliniu ir nenuotoliniu būdu: iššūkiai, patirtys, atradimai. 2021. Parengė Vida Kazragytė. NŠA, 2021. Prieiga per internetą: https://www.nsa.smm.lt/wp-content/uploads/2021/12/Ugdymo-procesas_nuotoliniu-ir-nenuotoliniu-budu-viesinimui.pdf.
18. Trakų r. Aukštadvario gimnazijos nuostatai, įregistruoti 2020 m. birželio 23 d. Prieiga per internetą: <https://www.gimnazija.aukstadvaris.lm.lt/wp-content/uploads/2020/09/Gimnazijos-nuostatai.pdf>.
19. Valstybinė švietimo 2013–2022 metų strategija, patvirtinta LR Seimo 2013 m. gruodžio 23 d. nutarimu Nr. XII-745. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.463390>.
20. Vilniaus automechanikos ir verslo mokykla. Pažintinis profesinis veiklinimas. Prieiga per internetą: <https://vavm.lt/stojantiems>.
21. Vilniaus statybininkų rengimo centras. Prieiga per internetą: <https://vsr.lt/>.
22. Vocational Education and Training for Year 11 and 12 Students in Public Schools (West Australia). Prieiga per internetą: <https://audit.wa.gov.au/reports-and-publications/reports/vocational-education-training-year-11-12-students-public-schools/auditor-generals-overview/>.

ŠVIETIMO PROBLEMAS ANALIZĖ – Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos leidinių serija, skirta politikams, savivaldybių švietimo padalinių specialistams, mokyklos bendruomenei ir plačiajai visuomenei, nušviečianti kylančias ir sprendžiamas švietimo problemas. Leidiniai skelbiami internete: <https://smsm.lrv.lt/lt/teisine-informacija-1/ti-tyrimai-ir-analizes/ti-leidiniai-svietimo-problemos-analize>; <https://www.nsa.smm.lt/bendruju-reikalu-departamentas/leidiniai/naujausi/>; <https://www.nsa.smm.lt/stebesenos-ir-vertinimo-departamentas/svietimo-politikos-analize/tyrimai-ir-analizes/>.

Pasiūlymus, pastabas, komentarus prašome siųsti Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginio planavimo skyriaus vedėjui Ričardui Ališauskui (el. p. Ricardas.Alisauskas@smsm.lt). Autorius, norinčius publikuoti savo parengtas analizes, prašome kreiptis į Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Strateginio planavimo skyriaus vyriausiąją specialistę Eveliną Raudytę-Lipeikienę (el. p. Evelina.Raudyte-Lipeikiene@smsm.lt, tel. +370 687 96 177).

Analizę parengė **dr. Benediktas Šetkus**, Nacionalinės švietimo agentūros Stebėsenos ir vertinimo departamento Švietimo politikos analizės ir tyrimų skyriaus analitikas.

Konsultavo **Dalia Švelnienė**, Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos Mokymosi visą gyvenimą departamento Profesinio mokymo skyriaus vyriausioji specialistė.

Bendrojo ugdymo ir profesinio mokymo sinergija

Redaktorė Anželika Tekutienė
Maketavo Valdas Daraškevičius

2022 m. rugsėjo 15 d.

Išleido Nacionalinės švietimo agentūros Bendrųjų reikalų departamento Aprūpinimo ir leidybos skyrius, K. Kalinausko g. 7, LT-03107 Vilnius